

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Г. С. Сковороди

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
СТУДЕНТІВ ПРИРОДНИЧОГО ФАКУЛЬТЕТУ**

Матеріали I Міжуніверситетської науково-
практичної конференції студентів, магістрантів
«Актуальні питання природничої науки та освіти»

20 квітня 2017 року

Випуск 10

Харків
2017

факультету Харківського національного університету імені Г.С.Сковороди. Анкети вміщували питання, які стосувалися психологічної готовності студентів, їхньої практичної та теоретичної підготовки до роботи в умовах інклюзивної освіти. У результаті аналізу блоку питань про психологічну готовність майбутніх вчителів біології до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами встановлено, що переважна більшість студентів (53,3%) психологічно не готові для переходу до інклюзивної освіти. Стосовно ж практичної підготовки до роботи в класах з інклюзією, то лише 6% респондентів відповіли, що під час педагогічної практики мали можливість отримати певні практичні навички взаємодії з дітьми, які мають особливі потреби. Останні питання мали з'ясувати рівень теоретичної підготовки студентів, який вони отримали при вивченні навчальних дисциплін інклюзивної спрямованості. Більшість студентів (80%) відповіли, що отриманих знань недостатньо для здійснення ефективної навчально-виховної діяльності в умовах інклюзії; 13,4% – вважають, що знань достатньо для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, а 6,6% – не відповіли на запитання. Таким чином, незважаючи на важливість розповсюдження інклюзивної освіти, більшість випускників природничого факультету педагогічного ВНЗ є недостатньо підготовленими до неї.

Кошель Наталія

ПРОФЕСІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ УЧНІВ У СУЧАСНІЙ ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ

*Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди
Науковий керівник – к. п. н. Т. С. Твердохліб*

В умовах розвитку ринкової економіки в Україні правильний вибір професії учнем є гарантією його матеріального, соціального і духовного благополуччя в майбутньому. Сьогодні школярам досить складно зорієнтуватися у широкому світі професій і здійснити вибір майбутньої професійної діяльності з урахуванням попиту на ринку праці, своїх нахилів, здібностей і покликання. У такій ситуації на школу покладається обов'язок проводити ефективну роботу, спрямовану на професійне самовизначення учня. Про необхідність і важливість здійснення професійної орієнтації в загальноосвітній школі зазначається, зокрема, у таких нормативних актах, як «Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається» (1995 р.), «Концепція державної системи професійної орієнтації населення» (2008 р.).

Нажаль, сьогодні професійна орієнтація в школі не має системного характеру, у кращому випадку проводиться епізодично. У школах не проводиться регулярна профконсультаційна та роз'яснювальна робота з професійного самовизначення як серед учнів, так і батьків, з урахуванням розподілу трудових ресурсів у регіоні, реальних потреб ринку праці та їх змін на перспективу. Це посилює актуальність дослідження особливостей професійної орієнтації учнів у сучасній школі.

Готовність особистості до вибору професійної діяльності розглядалась у соціологічних, філософських, психологічних та педагогічних дослідженнях С. Я. Батишева, В. І. Іващенко, Є. О. Климова, Г. С. Костюка, В. М. Мадзізова, Є. М. Павлютенкова, В. О. Полякова, В. В. Серікова, В. О. Сухомлинського. Також розроблялися питання трудової підготовки учнівської молоді в Україні (А. В. Вихрущ, Л. П. Денисенко, Г. Д. Кондрапок), поєднання навчання з продуктивною працею (А. А. Алексюк, В. І. Бондарь, С. У. Гончаренко, І. А. Зязюн, О. Я. Савченко, С. Х. Чавдаров), необхідності ранньої профорієнтації у школі (Н. В. Усов, С. Н. Чистякова та інші).

Професійна орієнтація є науково обґрунтованою системою взаємопов'язаних економічних, соціальних, медичних, психологічних і педагогічних заходів, спрямованих на активізацію процесу професійного самовизначення та реалізацію здатності до праці особи, виявлення її здібностей, інтересів, можливостей та інших чинників, що впливають на вибір професії або на заміну виду трудової діяльності («Концепція державної системи професійної орієнтації населення» від 17 вересня 2008 р.).

У систему профорієнтаційної роботи в школах входять цілі і задачі, основні напрямки, а також форми і методи профорієнтаційної роботи з учнями. Означена цілісна система складається із взаємопов'язаних компонентів, або підсистем (підструктур), об'єднаних спільністю мети і єдністю керування: професійна діагностика; професійна освіта; професійна консультація; професійний відбір (підбір); професійна адаптація (Тундалева В., 2013 р.).

Важливою складовою профорієнтації є професійна діагностика, метою якої є вивчення особистості. В процесі профдіагностики вивчають характерні особливості особи: інтереси, потреби, нахили, здібності, професійні наміри, професійну спрямованість, риси характеру, темперамент, стан здоров'я, використовуючи при цьому анкетні, апаратні та тестові методи.

Не менш значимим компонентом профорієнтації є професійна освіта, яка дає учням змогу придбати певні знання про соціально-економічні особливості різноманітних професій, про умови правильного вибору однієї з них; сприяє вихованню позитивного ставлення школярів до різноманітних видів професійної й суспільної діяльності, формуванню мотивованих професійних намірів.

Професійна консультація має своєю метою встановлення відповідності індивідуальних особливостей до специфічних вимог тієї або іншої професії. Вона містить декілька видів консультацій: довідкову, в процесі якої з'ясовуються працевлаштування, освоєння різноманітних професій, терміни підготовки, система оплати праці, перспективи професійного зростання; діагностичну, спрямовану на вивчення особистості, її інтересів, схильностей і можливостей з метою виявлення відповідності їх до обраної професії або близької; формувальну, за допомогою якої здійснюються керівництво і корекція вибору школярами професії; медичну, спрямовану на визначення стану здоров'я школяра відповідно до обраної професії, якщо необхідно, переорієнтації в іншу або близьку до обраної сфери діяльності. Результатом консультації є формування професійного плану, підвищення усвідомленості й відповідальності за вибір майбутньої професії (Уханова О. А., 2011 р.).

Професійний відбір передбачає процедуру диференціації кандидатів за ступенем їх відповідності певному виду діяльності й прийняття рішення про їх

придатність або непридатність. Він може здійснюватися в школах, вузах, спеціальних лабораторіях, може бути пов'язаний з умовами праці і стосуватися професій максимальної складності (з важкими умовами праці).

Завершальним компонентом профорієнтації є професійна адаптація, яка представляє собою активний процес пристосування людини до виробництва, нової соціальної ситуації, умов праці і особливостей конкретної спеціальності. Успіх професійної адаптації є одним із основних критеріїв правильного вибору професії, оцінкою ефективності всієї профорієнтаційної роботи. Успішна професійна адаптація характеризується збереженням і подальшим розвитком здібностей до конкретної професійної діяльності, збігом громадської і особистої мотивації праці.

До основних проблем організації профорієнтаційної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах також відносяться недостатня профорієнтаційна підготовка педагогічних працівників; низький рівень відповідного матеріально-технічного та інформаційно-методичного забезпечення; відсутність чіткої взаємодії різних учасників профорієнтаційного процесу (органів працевлаштування, народної освіти, охорони здоров'я та ін.); спрямованість профорієнтаційних заходів, як правило, на середнього учня, відсутність індивідуального, диференційованого підходу до особистості; використання, головним чином, словесних, декларативних методів, без надання можливості кожному спробувати себе в різних видах діяльності; низький рівень інформації про потреби суспільства в кадрах (Закатнов Д. О., 2009 р.).

Про значні недоліки у здійсненні професійної орієнтації в школах свідчить проведене нами дослідження. Було організовано анкетування учнів Харківського ліцею № 141, в ньому приймало участь 90 школярів, а саме учні 8 А, 8 Б, 8 В, 9 А класу. Серед респондентів лише 20 % визначилися із спрямованістю власної майбутньої професії. Найбільший вплив на вибір дитини мають батьки 41 %, на другому місці зовнішні фактори (телебачення, Інтернет) 24 %, потім вчителі 20%, потім друзі 9 %, однокласники 4 %, книги про професію 2 %. У ході дослідження встановлено, що учнів 8 та 9 класів більш цікавить престиж професії та заробітна плата, потім вже умови праці представників професії, відповідність індивідуальних якостей школяра до її вимог та суспільна значущість професії.

Окремий блок питань був спрямований на з'ясування змістовного наповнення профорієнтаційної роботи у навчальному закладі. У результаті його аналізу визначено, що для 53 % учнів епізодично здійснюється професійна діагностика, 47% опитаних охоплені професійною освітою. Стосовно ж професійної консультації, професійного відбору (підбору) та професійної адаптації, то маємо підстави стверджувати, що в школі вони практично не організовуються.

Отже, у систему профорієнтаційної роботи в школах входять цілі і задачі, основні напрямки, а також форми і методи профорієнтаційної роботи з учнями. Означена цілісна система складається із взаємопов'язаних компонентів або підсистем (підструктур), об'єднаних спільністю мети і єдністю керування: професійна діагностика; професійна освіта; професійна консультація; професійний відбір (підбір); професійна адаптація. На основі аналізу результатів проведеного анкетування і вивчення психолого-педагогічної

літератури встановлено, що всі компоненти системи профорієнтаційної роботи у сучасних загальноосвітніх навчальних закладах не реалізуються. В Україні професійна орієнтація школярів є малоефективною і проводиться безсистемно час від часу.

Літвін Ліана

ДІТИ З ВАДАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

*Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди
Науковий керівник – д.п.н., проф. Ю.Д. Бойчук*

Однією з груп дітей з обмеженими можливостями є група дітей із вадами опорно-рухового апарату. Загалом хвору дитину характеризує зосередженість на своїй хворобі: проблеми у спілкуванні, звичка до опіки дорослих, несамостійність. Крім того, відмічаються ще й специфічні особливості, пов'язані з певним захворюванням. Так, для дітей із діагнозом ДЦП, окрім рухових дефектів, характерна й загальна недорозвиненість, порушення мовлення, психіки, проблеми в самообслуговуванні, але під час навчання вони добре все засвоюють. Тому поряд із лікувальними заходами важливою є психолого-педагогічна й соціальна адаптація дитини.

Нині в Україні діє Міжнародна статистична класифікація хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я (МКХ10).

Найпоширенішою класифікацією *олігофренії* є класифікація за ступенем інтелектуального дефекту, яка має важливе практичне значення для вирішення питань соціальної адаптації, а особливо для визначення можливості навчання таких дітей.

Для визначення ступеня розумової відсталості використовують інтелектуальний коефіцієнт (І(3), який визначає кількісну оцінку інтелекту й визначається на основі аналізу виконаних стандартних психологічних тестів.

При *дебільності* (Р 70 легкий ступінь розумової відсталості) І(3) дорівнює 50—70. Такий рівень інтелекту достатній для розвитку побутового мовлення, для опанування спеціальних програм, що базуються переважно на конкретно-наочному навчанні, яке проводиться в повільнішому темпі, а також для оволодіння трудовими та професійними навичками, відносно адекватності й самостійності поведінки в звичайному оточенні. Порівняно з іншими ступенями олігофренії (імбецильність, ідіотія) при дебільності риси особистості й характеру відзначаються більшою диференціацією та індивідуальністю. Завдяки вищому психічному розвитку дебілі в багатьох випадках адаптуються у звичайних умовах життя.

Особи з легкою розумовою відсталістю набувають мовленнєвих навичок із певною затримкою, але більшість таких індивідів здатні використовувати мову в побуті: можуть підтримувати бесіду та брати участь у клінічному опитуванні. Більшість із них досягають повної незалежності у сфері догляду за собою (вживання їжі, вмивання, одягання, контроль за функціями кишківника й сечового міхура), у них формуються практичні й побутові навички, якщо розвиток проходить значно повільніше, ніж при нормі. Основні труднощі